

بررسی ضرورت خصوصی سازی آموزش مکانیزاسیون وماشینهای کشاورزی

محسن آرزو^۱

چکیده

خصوصی سازی در زمینه کشاورزی به طور عام و در امر آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی به طور خاص از ویژگیهای منحصر بفردی برخوردار است. موضوع اخیر (خصوصی سازی آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی) برای بسیاری می تواند بدیع باشد.

هدف از این پژوهش، تحلیل دو جریان آموزش دولتی و خصوصی مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی و اشاره به ضرورت توسعه خصوصی سازی این نوع آموزش در ایران می باشد. روش تحقیق از نوع توصیفی و به صورت فرا تحلیلی است. جمع آوری اطلاعات از طریق مصاحبه با صاحب نظران و کارشناسان، مکاتبه و نامه نگاری به دستگاههای ذیربط به منظور اخذ آمار و اطلاعات، مشاهدات و تجربیات نگارنده و مطالعات کتابخانه ایی می باشد. بعد از جمع آوری اطلاعات به تجزیه و تحلیل مطالب و تدوین آن اقدام گردید. از مهمترین مباحث این تحقیق اشاره به تاریخچه آموزش ماشینهای کشاورزی در ایران، مخاطبین آموزشهای مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی، مجریان و متولیان این نوع آموزش، چالشهای فراروی آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در ایران می باشد و در ادامه به تعریف، اهداف و روشهای خصوصی سازی آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی و در پی آن به ضرورت خصوصی سازی این نوع آموزشها بر اساس یافته های تحقیق در قالب مقایسه دو فرایند دولتی و خصوصی پرداخته خواهد شد.

نتایج حاصل از پژوهش بیان کننده مواردی از قبیل اینکه اجرای خصوصی سازی این نوع آموزشها مستلزم حمایت های مادی و معنوی دولت، تنویر افکار عمومی و استفاده از تجارب دیگر کشورها است.

واژه‌های کلیدی: خصوصی‌سازی، آموزشهای دولتی مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی، آموزشهای خصوصی مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی

(۱) مقدمه

یکی از دلایل پایین بودن عملکرد کمی و کیفی محصولات کشاورزی و وجود ضایعات را می‌بایست در مقوله نیروی انسانی جستجو کرد زیرا امروزه برای دستیابی به عملکرد بیشتر در تولیدات کشاورزی در کنار استفاده از سخت‌افزارهایی از قبیل بذور اصلاح شده و پرمحصول، کاربرد تراکتورها و ماشینهای کشاورزی، گسترش روشهای نوین آبیاری، مبارزه اصولی با آفات و بیماریها و غیره، بکارگیری عنصر مدیریت علمی (نیروی انسانی مجرب و جوان) اهمیت بسزا و غیرقابل انکاری دارد. بنابراین به منظور توسعه بخش کشاورزی و دستیابی به یک کشاورزی پایا در وهله اول انتخاب استراتژیهای مناسب و ایجاد یک نظام منسجم در کشاورزی لازم است که یکی از اهداف این استراتژی، معطوف به توسعه نیروی انسانی کارآمد می‌گردد. ابزار توسعه نیروی انسانی نیز توجه به آموزشهای فنی و حرفه‌ای اعم از رسمی و غیررسمی و آموزشهای عالی کشاورزی و چگونگی ارائه این نوع آموزشها می‌باشد.

آغاز خصوصی‌سازی فعالیت‌های آموزشی در کشور ما بیشتر به آموزشهای پایه (ابتدایی، راهنمایی و متوسطه) در غالب صدور مجوز برای ایجاد مدارس ملی و یا غیرانتفاعی توسط وزارت آموزش و پرورش مربوط می‌گردد. در این جریان، خصوصی‌سازی برای ایجاد واحدها و مراکز آموزش خصوصی کشاورزی بنا به دلایلی چند در مقایسه با سایر رشته‌های نظری و فنی محسوس نبوده است.

فرضیه اصلی در این تحقیق عبارت است از آیا در شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ... عصر حاضر کشور ما امکان بسط و توسعه فعالیت در زمینه آموزشهای مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در شکل خصوصی آن وجود دارد یا خیر؟ بر اساس قوانین مصوب و برنامه پنج ساله سوم توسعه کشور تأکید خاصی بر تصدی‌گری دولت و واگذاری امور بر بخش‌های خصوصی و تعاونی گردیده است. ولی در مقوله واگذاری آموزشهای مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی به بخش غیردولتی حرکت چندانی به جز اقدام سازمان آموزش و فنی و حرفه‌ای کشور در غالب اعطا مجوز به افراد حقیقی و حقوقی مورد دیگری به چشم نمی‌خورد و پیرو آن هنوز پژوهشهای خاصی در این زمینه انجام نگرفته است. لذا تحقیق در این مقوله با توجه به نقش نیروی انسانی کارآمد در اهداف بلندمدت توسعه مکانیزاسیون کشاورزی می‌تواند مفید و ضروری باشد.

(۲) نگاهی گذار به تاریخچه آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در ایران

با بررسی مدارک و اسناد موجود متوجه می‌گردیم آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در ایران از یک سابقه قابل ملاحظه (بیش از ۸۰ سال) برخوردار می‌باشد. در سال ۱۳۰۱ در تهران دبیرستان فلاحتی تأسیس گردید. این دبیرستان سه دوره فارغ‌التحصیل دیپلمه جمعاً ۳۵ نفر داشت. معلمین این مدرسه حدود ۱۲ نفر که عمدتاً از کشور فرانسه و جمعی از ایرانیان تحصیل کرده خارج بودند تشکیل می‌شد. آقای سیدمحمدخان میرخانی به عنوان معلم مهندسی زراعی آموزشهای لازم برای رانندگی تراکتور و استفاده از ادوات دنباله‌بند را به شاگردان ارائه می‌نمود. در سال ۱۳۰۵ تا ۱۳۰۷ فارغ‌التحصیلان مدرسه عالی مزبور

علاوه بر اتمام دوره مدرسه به چند گروه به شرح ماشینهای کشاورزی، دامپزشکی، نوغان و چایکاری تقسیم می‌شدند.

در سال تحصیلی ۳۷-۱۳۳۶ در دبیرستانها و مراکز آموزش کشاورزی مقرر گردید دو سال اول تحصیل برنامه‌های آموزشی مشترک بوده و در سال سوم رشته‌های اختصاصی از جمله رشته ماشینهای کشاورزی تشکیل شود. بعد از تغییر نظام آموزشهای عمومی در دهه پنجاه، دوره آموزش مقطع متوسطه از سه سال به چهار سال افزایش یافت. به نحوی که دو سال اول آموزشهای عمومی ارایه می‌شد و در پایان سال دوم فراگیران با انتخاب یکی از رشته‌های تحصیلی از جمله ماشینهای کشاورزی به تحصیلات خود تا اخذ دیپلم متوسطه ادامه می‌دادند. در دهه هفتاد مجدداً نظام آموزش عمومی از چهار سال به سه سال تغییر یافت و در گروه تحصیلی کشاورزی زیرشاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش رشته ماشینهای کشاورزی ایجاد گردید.

در مقوله آموزشهای عالی رشته ماشینهای کشاورزی در سال ۱۳۱۹ دانشکده کشاورزی کرج تأسیس گردید. تا سال ۱۳۳۶ دوره تحصیلات لیسانس ماشینهای کشاورزی سه ساله بود. در این سال دوره تحصیلات به چهار سال افزایش یافت. دانشجویان در سالهای اول و دوم دروس پایه و عمومی را طی می‌کردند و در سالهای سوم و چهارم در یکی از رشته‌های تحصیلی نظیر ماشینهای کشاورزی ادامه تحصیل می‌دادند و گواهی فوق‌لیسانس اخذ می‌نمودند. در سال ۱۳۴۲ با تغییر نظام آموزشی دانشگاه به نظام واحدی دوره کاشناری چهارساله رشته ماشینهای کشاورزی به وجود آمد و دوره کارشناسی ارشد دو ساله به صورت ناپیوسته از سال ۱۳۴۸ دایر شد.

بعد از انقلاب اسلامی رشته‌های آبیاری و ماشینهای کشاورزی ادغام و با عناوین کاردانی فنی کشاورزی و کارشناس مهندسی زراعی برنامه‌ریزی گردید ولی در سال ۱۳۶۴ مجدداً رشته‌های فوق از یکدیگر تفکیک شدند. در سال ۱۳۶۹ دوره دکترای داخل رشته ماشینهای کشاورزی ایجاد گردید. همچنین با تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی این دانشگاه مبادرت به برگزاری دوره مقطع کاردانی و کارشناسی ارشد در گرایش مکانیزاسیون کشاورزی نمود. اضافه بر آن در مجتمع‌های آموزشی وزارت جهاد کشاورزی دوره‌های علمی - کاربردی رشته‌های مکانیسین و مکانیزاسیون کشاورزی در مقطع کاردانی فعال می‌باشد.

از لحاظ آموزشهای غیررسمی ماشینهای کشاورزی و مکانیزاسیون برای تولیدکنندگان بخش کشاورزی آنچه که از بررسی منابع موجود تاریخی حاصل می‌شود نشان می‌دهد در زمان فعالیت مدرسه فلاح کرج کلاسهای موقتی (آموزشهای آزاد) در جوار آموزشهای رسمی (متوسطه و عالی) در قالب دوره‌های کوتاه مدت برای رفع نیاز علاقه‌مندان به مهارتهای ماشینهای کشاورزی معمول بوده است. در سال ۱۳۳۵ با تأسیس اداره آموزش کشاورزی در وزارت کشاورزی و ارتقاء آن در سال ۱۳۵۰ به اداره کل، بر اساس قوانین مصوب عهده‌دار آموزشهای کشاورزی در قالب دوره‌های کوتاه مدت گردید. در شرایط حاضر در وزارتخانه جهاد کشاورزی (دفتر آموزشهای رسمی و حرف کشاورزی) آموزشهای مکانیزاسیون در قالب دوره کوتاه مدت برنامه‌ریزی و اجرا می‌نماید. در سال ۱۳۷۶ با تشکیل مدیریت آموزش صنایع کشاورزی و غذایی در سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور قسمتی از ظرفیت‌های آن سازمان به آموزش بهره‌برداران کشاورزی و جویندگان شغل در قالب دوره‌های غیررسمی ماشینهای کشاورزی اختصاص یافت.

اضافه بر این سازمان مذکور با اعطای مجوز به افراد حقیقی و حقوقی زمینه را برای مشارکت بخش خصوصی مهیا کرد. به نحوی که اولین آموزشگاه آزاد فنی در زمینه تعمیر تراکتور و ماشینهای کشاورزی و

مکانیزاسیون تحت عنوان آموزشگاه فنی نوآوران شهریار در سال ۱۳۸۱ در منطقه شهریار کرج مجوز فعالیت برای اجرای دوره‌های آموزشی کوتاه مدت رشته مزبور را از سازمان فوق دریافت نمود.

۳) مخاطبین آموزشهای مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی

امروزه مخاطبان اصلی این نوع آموزش به شش دسته کلی زیر تقسیم می‌گردد:

۳-۱) تولیدکنندگان محصولات کشاورزی

بر اساس آمارهای موجود ۲۵٪ جمعیت شاغلان کشور که حدود ۳/۳ میلیون نفر می‌باشد در بخش کشاورزی مشغول فعالیت هستند. این عده عمدتاً به سه دسته زیر تقسیم می‌شوند:

الف) تولیدکنندگان خرده‌پا: اینان دارای واحدهای کشاورزی در حد ناچیز می‌باشند. بیشتر فعالیت آنها برای کسب معشیت روزانه است و جنبه تجاری به آن معنا ندارد. قسمت عمده جمعیت ۳/۳ میلیون بهره‌بردار را شامل می‌شوند و بیشتر در روستاهای کشور سکونت دارند.

ب) تولیدکنندگان پیشرو: آمار دقیقی از تعداد این افراد در دست نیست ولی اینان به علت بضاعت مالی، سرمایه کافی و رشد فکری فرهنگی زمینه‌های لازم برای استفاده از روشهای نوین کشاورزی را دارند.

ج) اعضای تعاونی‌های تولید محصولات کشاورزی: امروزه تعداد قابل ملاحظه‌ای از بهره‌برداران بخش کشاورزی در پوشش تعاونی‌های تولید مشغول انجام فعالیت در زمینه تولید محصولات کشاورزی و دامی هستند.

۳-۲) کاروران و تعمیرکاران تراکتور و ماشینهای کشاورزی

این عده در قالب تشکل‌های مکانیزاسیون و یا به صورت انفرادی در شغل کارور و یا تعمیرکار تراکتور و ماشینهای کشاورزی در جوار شهرها و یا قطب‌های کشاورزی مشغول فعالیت هستند.

۳-۳) دانش‌آموزان مقطع متوسطه رشته‌های تحصیلی ماشینهای کشاورزی

قشر وسیعی از جمعیت روستاها را دانش‌آموزان روستایی آماده ورود به مقطع متوسطه تحصیلی هستند. طبق آمار تعداد دانش‌آموزان فارغ‌التحصیل سوم راهنمایی در روستاها در سال تحصیلی ۸۱-۸۰ برابر با ۴۶۰ هزار نفر بوده است.

۳-۴) دانشجویان رشته مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی

همه ساله عده‌ایی از فارغ‌التحصیلان مقطع متوسطه رشته‌های مختلف (کشاورزی، ریاضی فیزیک و ...) بعد از موفقیت در آزمون سراسری (کنکور) با شناخت قبلی و بعضاً به صورت تصادفی و یا از روی اجبار در رشته ماشینهای کشاورزی در مقاطع کاردانی و کارشناسی در دانشگاههای دولتی، آزاد و یا مجتمع‌های جهاد کشاورزی پذیرفته می‌شوند.

۳-۵) کارکنان وزارتخانه‌های دستگاههای دولتی

در ایران عده دستگاههای دولتی که به نحوی با ماشینهای کشاورزی در ارتباط هستند شامل وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی، آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، کار و امور اجتماعی، صنایع، بانک کشاورزی و بنیاد مستضعفان و جانبازان می‌باشد که در هر یک با توجه به وظایف مربوط تعداد کارشناس و کمک کارشناس مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی مشغول انجام وظیفه هستند.

۳-۶) کارشناسان و کمک کارشناسان مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در منطقه خاورمیانه آسیای مرکزی

با بررسی وضعیت جمعیت و شاغلان در کشورهای همسایه ایران متوجه می‌شویم که تعدادی از این کشورها دارای ساختار کشاورزی هستند و عده کثیری بهره‌بردار کشاورزی در آنها مشغول امور کشاورزی می‌باشند.

۴) مجریان آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در ایران

با توجه به تاریخچه آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در ایران دستگاههای زیادی به شرح زیر مجری آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی بوده و هستند و هریک به نحوی تأثیرگذار بر فرآیند آموزش می‌باشند:

- الف) دانشکده‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری
- ب) هنرستانها و آموزشکده‌های کشاورزی وابسته به وزارت آموزش و پرورش
- ج) مجتمع‌ها، مراکز و دبیرستانهای آموزش کشاورزی وابسته به وزارت جهاد کشاورزی
- د) مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای کشاورزی وابسته به سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای
- ه) دانشکده‌ها و مؤسسات آموزش کشاورزی وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی

و) آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای کشاورزی (دارای مجوز فعالیت از سوی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای) مهمترین وجه اختلاف چهار مجری (الف، ب، ج، د) با موارد (ه، و) در نوع مدیریت و تأمین بودجه آنان می‌باشد به نحوی که گروه اول تحت پوشش دولت بوده و از بودجه عمومی کشور برای اجرای برنامه‌های آموزش استفاده می‌نمایند و دارای مدیریت دولتی می‌باشند در حالی که دانشگاه آزاد اسلامی و آموزشگاههای آزاد فنی و حرفه‌ای کشاورزی دارای مدیریت مستقل از مدیریت دولتی بوده و برای تأمین هزینه‌ها بر اساس شهریه‌های مأخوذه از فراگیران خویش اقدام می‌نمایند

۵) چالشهای فرا روی آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در ایران

همانگونه که در مقدمه این مقاله ذکر شد یکی از مشکلات کشاورزی ایران پایین بودن عملکرد تولید و کیفیت نازل برخی از محصولات کشاورزی و همچنین عدم توانایی در بالفعل نمودن امکانات بالقوه موجود در کشور در امر تولید محصولات کشاورزی است و چاره‌کار را در توسعه نیروی انسانی بخش دیدیم و اشاره شد که آموزش می‌تواند ابزار مناسبی برای این توسعه باشد ولی چالشهای زیادی فرا روی این نوع آموزشها است که به تفکیک مخاطبان آن به شرح زیر مطرح می‌شود.

الف) آموزش تولیدکنندگان محصولات کشاورزی

امروزه ۳/۳ میلیون بهره‌بردار و مولد کشاورزی در ایران مشغول فعالیت هستند که یکی از وظائف دولت تدوین برنامه‌های لازم برای آموزش این افراد می‌باشد. در سال ۱۳۸۰ عملکرد ۲ وزارتخانه مجری (جهاد کشاورزی و وزارت کار امور و اجتماعی) در آموزشهای فنی و حرفه‌ای غیررسمی مولدان به شرح جدول زیر بوده است.

وزارتخانه	تعداد فراگیر (نفر)	عملکرد (نفرروز)	عملکرد (نفر ساعت)

۵۰۱۷۰۳۲	۸۳۶۱۷۲	۷۵۷۹۷	جهاد کشاورزی
۸۸۹۹۴۸۵	۱۷۷۹۸۹۷	۳۵۹۵۶	کار امور و اجتماعی
۱۳۹۱۶۵۱۷	۲۲۱۶۰۶۹	۱۱۱۷۵۶	جمع

بنابراین در مجموع ۱۱۱۷۵۶ نفر مولد با عملکرد ۱۳۹۱۶۵۱۷ نفر ساعت در سال ۱۳۸۰ آموزش دیده‌اند که به طور متوسط سهم هر فرد فراگیر ۱۲۴/۵ ساعت آموزش می‌باشد. اگر این میزان آموزش را به ۳/۳ میلیون بهره‌بردار تعمیم دهیم مشخص می‌گردد سهم هر مولد در ایران در طول سال ۱۳۸۰ معادل ۴ ساعت ۱۳ دقیقه آموزش بوده است. پس ملاحظه می‌شود دستگاه‌های مربوطه با بسیج تمام امکانات خود توانسته‌اند فقط ۴ ساعت و ۱۳ دقیقه برای هر بهره‌بردار آموزش ارائه دهند. بررسی این قضیه (مسئله پائین بودن عملکرد کمی آموزشها) سواى مسئله کیفیت و تأثیرگذاری آن که در جای خود قابل بحث و تحقیق می‌باشد این است که چگونه می‌توان هم کمیت و هم تأثیرگذاری (کیفیت) آموزش‌ها را در جامعه بهره‌بردار کشاورزی افزایش داد. مسلماً دولت به تنهایی از عهده این مهم برنمی‌آید.

ب) آموزش کاروران و تعمیرکاران تراکتور ماشینهای کشاورزی

یکی از سیاستهای دولت در برنامه توسعه ایجاد اشتغال برای جوانان می‌باشد. بنابراین شغل کارور و تعمیرکار تراکتور و ماشینهای کشاورزی باتوجه به اهمیت کشاورزی در جامعه ما قابل توسعه می‌باشد. همچنین بازآموزی افرادی که به طور تجربی این شغل را انتخاب کرده‌اند از وظایف متولیان آموزش می‌باشد.

ج) آموزش دانش‌آموزان مقطع متوسطه

در سال تحصیلی ۸۱-۸۰ آمار دانش‌آموزان سالهای دوم و سوم مقطع متوسطه تحصیلی (بدون بزرگسال) در کل کشور معادل ۲۳۷۵۶۷۹ نفر بوده است که از این تعداد ۵۰۲۶ نفر (معادل ۰/۲۱ درصد) در شاخه‌های تحصیلی کاردانش و فنی و حرفه‌ای رشته ماشینهای کشاورزی مشغول تحصیل بوده‌اند. این اعداد و ارقام نشان از این دارد که گرایش به تحصیل در رشته مزبور خیلی ناچیز می‌باشد، پس سرمایه‌گذاری و ایجاد بستر لازم به منظور جذب دانش‌آموزان برای تحصیل در رشته فوق از ضروریات نظام آموزشی فعلی کشورمان است.

د) آموزش دانشجویان

اگر در دهه‌های گذشته مهمترین مسئله آموزش عالی کشور گسترش کمیت فارغ‌التحصیلان بوده در شرایط حاضر مهمترین وظیفه آن توجه به کیفیت آموزشها، برای بالا بردن سطح توانمندیهای علمی و عملی دانشجویان می‌باشد تا بخشهای تولیدی به ویژه بخش خصوصی دیدگاهش نسبت به قابلیت‌های این فارغ‌التحصیلان تغییر یابد و به تبع آن شرایط استخدام و بکارگیری این افراد فراهم گردد.

ه) آموزش کارکنان دستگاههای دولتی مرتبط با امور کشاورزی

همانگونه که در قبل ذکر شد در تعدادی از دستگاههای دولتی عده‌ایی قابل ملاحظه مستخدم در پست‌ها و مسئولیت‌های مختلف از قبیل: مدرس، عضو هیئت علمی، پژوهشگر، مربی، کارشناس، کاردان، تکنسین و کارگران نیمه حرفه‌ایی مشغول امور مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی هستند. متأسفانه آمار دقیقی از تعداد این افراد در دسترس نیست ولی آنچه مهم است برای بهینه و بروز کردن اطلاعات و معلومات آنها نیاز به یک برنامه آموزش مدون (ضمن خدمت) و هدف‌دار می‌باشد.

و) آموزشهای برون مرزی

برای حضور در عرصه فعالیتهای بین‌المللی اعطای بورس‌های آموزش کوتاه مدت به مولدان، دانشجویان، کارشناسان و سیاستگذاران بخش مکانیزاسیون کشاورزی کشورهای خارجی به ویژه کشورهای منطقه می‌تواند زمینه را برای رشد بیش از پیش این نوع آموزش‌ها در کشور مهیا نماید.

۶) تعریف خصوصی سازی

در این مقاله به دو تعریف راجع به خصوصی سازی به معنای عام آن پسنده می‌کنیم.

الف) خصوصی سازی تدبیر یا راه‌کاری از سوی دولت به منظور اجرای اصلاحات در امور اقتصادی، اداری و ... است و به عبارت دیگر خصوصی سازی حرکت به سوی اقتصاد مبتنی بر بازار آزاد از طریق مقررات زدایی، آزادسازی و توسعه سازمانهای غیر دولتی (N.G.O) می‌باشد.

ب) خصوصی سازی یعنی فراهم آمدن زمینه‌ای مطمئن و پایدار و قانونمند که در آن افراد و سازمانهای غیردولتی، آزادانه در مورد بود یا نبود، رشد و رکود فعالیتهای خود تصمیم‌گیری کنند و از منابع طبیعی، نیروی انسانی و فرصتهای بازار نسبت به توان خویش بهره‌مند شوند.

۷) اهداف خصوصی سازی

اهداف خصوصی سازی با توجه به ویژگیهای اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و موقعیت هر کشور با یکدیگر متفاوت خواهد بود ولی اعتقاد اساسی از اجرای خصوصی سازی تحقق دستاوردهای کارآیی و بهبود بخشیدن به اوضاع و شرایط اقتصادی است در کنار این هدف اصلی اهداف دیگری را می‌توان از اجرای خصوصی سازی از قبیل صرفه‌جویی در هزینه‌ها، ایجاد اشتغال، افزایش کمی و کیفی برنامه‌ها و ... انتظار داشت.

۸- روشهای خصوصی سازی آموزشهای مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی

الگوها و روشهای متفاوتی برای خصوصی سازی آموزشهای مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی می‌توان ارائه نمود ولی این الگوها و روشها در وهله اول مبتنی بر عواملی از قبیل اهداف و برنامه‌های کلان دولتها، ویژگیهای مخاطبان آموزش و وضعیت بخش خصوصی است. در این بخش به چند روش متداول آن اشاره می‌گردد.

الف) اعطای مجوز به بخش خصوصی از سوی دولت به منظور سرمایه‌گذاری در امر فعالیتهای آموزشی

این بارزترین شکل خصوصی‌سازی است که دولتها با اعطای مجوزهای لازم زمینه را برای خصوصی سازی مهیا می‌کنند. در این روش افراد حقیقی و حقوقی با سرمایه خویش مبادرت به فعالیتهای آموزشی نمایند. دولت نیز فارغ از هر گونه سرمایه‌گذاری مستقیم مالی و مدیریتی فقط ناظر بر کارآیی این بخش می‌باشد. بدین ترتیب بار بزرگی از دوش دولت در تأمین هزینه‌های آموزشی افراد جامعه برداشته خواهد شد.

ب) واگذاری کامل مراکز و مؤسسات آموزش دولتی به بخش خصوصی

در مقوله آموزش بسیاری از مؤسسات و مراکز آموزش کشاورزی با وجود داشتن امکانات فیزیکی چشمگیر به دلیل پاره‌ای مسائل عملکرد کمی و کیفی امور آموزشی و غیرآموزشی آنان در حد قابل قبولی نمی‌باشد،

لذا دولت برای بهبود وضعیت آموزشی این نوع مؤسسات و مراکز می‌تواند با قید امکانات مزبور کمافی‌سابق بعد از واگذاری نیز در خدمت امور آموزشی باشد آنان را به بخش خصوصی واگذار نماید.

ج) اجاره بلندمدت مراکز و مؤسسات آموزشی دولتی به بخش خصوصی

یکی دیگر از روشهای خصوصی‌سازی در امر آموزش کشاورزی، واگذاری موقت و یا به اصطلاح اجاره بلندمدت مؤسسات و مراکز آموزش به بخش خصوصی است.

در این روش بخش خصوصی با اجاره امکانات فیزیکی و حتی نیروی انسانی این نوع مؤسسات و مراکز در کنار پرداختن به امر تولید محصولات کشاورزی مبادرت به پذیرش فراگیر نموده و امور آموزشی آنان را نیز عهده‌دار باشد.

د) اجاره کوتاه مدت بعضی از امکانات موجود در مراکز و مؤسسات آموزشی دولتی به بخش خصوصی

این روش در هنگامی که بخش خصوصی قادر به سرمایه‌گذاری برای تأمین بسیاری از وسایل و امکانات آموزشی نیست و یا از لحاظ اقتصادی مقرون به صرفه برای خریداری نمی‌باشد، انجام می‌پذیرد. دولت می‌تواند با اجاره دادن کوتاه مدت کارگاهها، آزمایشگاهها، مزارع، باغات، کلاسهای درس، خوابگاهها و حتی نیروی انسانی موجود به بخش خصوصی، این بخش را برای اجرای برنامه‌های آموزشی یاری نماید.

هـ) سرمایه‌گذاری مشترک دولت و بخش خصوصی برای تأسیس مراکز و مؤسسات آموزشی

سرمایه‌گذاری مشترک در تأسیس واحدهای آموزشی آن است که دولت و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی مشترکاً مالک سرمایه بوده و بخش خصوصی نقش معین و قطعی در مدیریت این واحدها ایفاء می‌کند.

۹) ضرورت خصوصی‌سازی آموزشهای مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی در ایران

این قسمت به مقایسه ویژگی‌های دو بخش دولتی و غیردولتی و ضرورت اجرای خصوصی‌سازی آموزشهای مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی می‌پردازد.

الف) وجود قوانین و مقررات دست و پاگیر

در واحدهای آموزشی دولتی قوانین و مقررات دست و پاگیر حاکم است که دسترسی به هر گونه توسعه و فعالیت بیشتر را کسب می‌کند. استخدام کادر آموزشی، ایجاد تنوع در برنامه‌های آموزشی، خرید لوازم و ابزارهای کمک آموزشی و ... نیازمند تشریفات طولانی است که واحد آموزشی دولتی بتواند بر اساس نیازهای آموزشی منطقه، خود را هماهنگ نماید. اغلب برنامه‌های آموزشی کشور ما به صورت متمرکز برنامه‌ریزی، اجرا و کنترل می‌گردد این موضوع در کنار بعضی از مزایا، پویایی لازم را از سیستم آموزشی اخذ می‌کند، در صورتی که یک واحد آموزش خصوصی می‌تواند بدون تشریفات طولانی نیازهای واقعی خود را شناسایی و تأمین نماید و بر این اساس خیلی سریع به نیازهای آموزشی منطقه فعالیت خویش پی ببرد و بر مبنای برنامه‌های کلان دولت برنامه‌ریزی و اقدام لازم برای رفع مشکلات آموزشی بعمل آورد.

ب) عدم وجود شایسته‌سالاری در بخش دولتی

به دلیل حاکم بودن پاره‌ای مشکلات در بخش دولتی، نیروی انسانی متخصص و ماهر کمتر جذب این بخش به ویژه واحدهای آموزشی می‌شود زیرا سیستم تشویق و تنبیه در بخش دولتی به صورت صحیح و

واقعی خود قابل اجرا نیست. در صورتی که مدیریت در بخش خصوصی با سهولت بیشتری توان بکارگیری نیروی انسانی متخصص را دارد.

ج) عدم ایجاد انگیزه و رغبت در اغلب کارکنان واحدهای آموزش دولتی

بخش دولتی به خلاقیت، نوآوری و ابتکار کارکنان خود توجه چندانی ندارد و به مرور زمان نیروی انسانی موجود در این بخش انگیزه لازم برای فعالیت و نوآوری بیشتر را از دست می‌دهد. نیروی انسانی در واحدهای آموزشی خصوصی فقط با کار و تلاش ترقی کرده و در صورت عدم بازدهی می‌بایست واحد آموزشی را ترک نماید و اضافه بر این فراگیران نیز با توجه به اینکه در قبال آموزش شهریه پرداخت می‌نمایند لذا در امر یادگیری و کیفیت برنامه‌ها از حساسیت لازم برخوردار هستند.

د) رقابتی کردن فعالیتهای آموزشی

تورم نیروی انسانی (اعم از آموزشی و غیرآموزشی) در بخش دولتی بسیار بالا و هزینه تمام شده غیر اقتصادی است. بنابراین اجازه فعالیت و حمایت از بخش خصوصی در اجرای برنامه‌های آموزشی از سوی دولت نه تنها می‌تواند کمیت (تعداد افراد آموزش دیده) را افزایش دهد بلکه کیفیت اجرای برنامه‌های آموزشی بهبود یافته و اضافه بر این زمینه اشتغال برای کسانی که توانایی همکاری با این واحدهای آموزشی (خصوصی) را دارند مهیا می‌شود.

هـ) ضعف مدیریت در بخش دولتی

در بعضی از واحدهای آموزشی دولتی انتخاب مدیران کمتر مبتنی بر تخصص و کارایی است و بندرت یک مدیر دولتی در مقابل فعالیتهای آموزشی تحت امر خود جوابگو می‌باشد در صورتی که در بخش خصوصی مدیر باید کارایی لازم در خصوص رشته فعالیت خود داشته باشد و با حداقل پرسنل بیشترین بازدهی را ارائه دهد و گرنه قادر به ادامه فعالیت و کار نخواهد بود، مدیر بخش خصوصی بر اساس میزان فعالیتهای خود حقوق و پاداش دریافت می‌کند.

ز) عدم توجیه اقتصادی برای ادامه فعالیت بعضی از واحدهای آموزشی دولتی

در بعضی از واحدهای آموزشی هزینه‌ها منطقی نیست و بالا بودن هزینه‌های آموزشی و انباشت سرمایه در قالب نیروی انسانی مازاد و بی‌انگیزه، وسایل کمک آموزشی، ساختمان، باغ، مزارع و ... و استهلاک بسیاری از آنها به مرور زمان اصل به حداکثر رساندن فایده و به حداقل رساندن هزینه‌ها کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. هرچند در توجیه پاره‌ای از فعالیتهای آموزشی از سوی دولت در مناطق محروم افزایش سطح رشد اجتماعی، فرهنگی آحاد مردم مقدمتر از انتفاع اقتصادی آن است ولی دولت می‌تواند با عقد قرارداد، اجرای برخی برنامه‌های آموزشی را به بخش خصوصی واگذار نماید و فقط نظارت بر این امور را بر خود محفوظ بدارد بدین‌نحو از بسیاری از هزینه‌های اضافی جلوگیری بعمل آورده و اضافه بر آن دولت به سایر اهداف موردنظر از قبیل رشد و توسعه فرهنگی، اجتماعی نیز نائل می‌آید.

۱۰) نتیجه‌گیری

در عصر حاضر کشور ما برای ادامه حیات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... با چند چالش مهم جهانی و ملی روبروست از جمله می‌توان به چگونگی همگام شدن با فعالیتهای اقتصادی دنیا به منظور ورود به سازمان تجارت جهانی (W.T.O) و در عرصه ملی نحوه مقابله با بیکاری و جبران هزینه‌های خدمات عمومی اشاره

داشت. همانگونه که در قبل نیز یادآور شدیم در ایران امکانات بالقوه عظیمی از لحاظ منابع طبیعی و نیروی انسانی وجود دارد که برای استفاده بهینه و بالفعل نمودن آنها اتخاذ تدابیر و راه‌کارهای منطقی و برنامه‌ریزیهای مناسب از سوی دولت و تلاش همه جانبه آحاد ملت را می‌طلبد. یکی از این تدابیر مهم ایجاد بستر مناسب برای واگذاری قسمت اعظم امور اجرایی کشور به ملت (بخش خصوصی) است.

در زمینه ارائه خدمات آموزش مکانیزاسیون و ماشینهای کشاورزی به مخاطبان آن و چگونگی واگذاری قسمتهایی از این مسئولیت به مردم مباحثی را مطرح نمودیم که اجرای آن در جامعه مستلزم حمایت‌های معنوی و مادی دولت از این بخش، تنویر افکار عمومی و استفاده از تجارب دیگر کشورهاست. امید است عزم راسخ و تلاش دولت و ملت موجب نائل شدن به این هدف که «توسعه نباید برای مردم باشد بلکه توسعه و پیشرفت به وسیله مردم و برای مردم باشد» در کشور عزیزمان ایران گردد.

منابع:

- ۱- بابایی، اکبر و دیگران، بسترسازی نخستین شرط حرکت بخش خصوصی، ماهنامه تدبیر، شماره ۱۰۹، دی‌ماه ۱۳۷۹.
- ۲- پاکدامن، رضا، جنبه‌های کاربردی خصوصی سازی به انضمام قوانین و مقررات ایران، ناشر مجمع علمی، فرهنگی مجد، چاپ اول، اردیبهشت ۱۳۷۴.
- ۳- سالنامه آماری کشور - ۱۳۸۰، مرکز آمار ایران، تابستان ۱۳۸۱.
- ۴- صفارزاده، غلامرضا، موانع خصوصی سازی در ایران، مجله تدبیر، شماره ۱۲۹، دی ۸۱.
- ۵- عمادی، محمدحسین، خصوصی سازی در ترویج کشاورزی، روزنامه همشهری، شماره ۲۹۴۷، شنبه ۱۴ دی ۱۳۸۱.
- ۶- کریمی، آیت، نقش خصوصی سازی در افزایش اشتغال، ویژه‌نامه مجله بیمه آسیا، تابستان ۸۱.
- ۷- گلباف، ابوالقاسم، چهارمین کتاب سال کشاورزی ایران، ضمیمه مجله دام، کشت و صنعت ۳۶، ناشر پارس گل، سال زراعی ۸۱-۸۲.